

दुसऱ्या आवृत्तीची प्रस्तावना

“पदनाम कोश” हे भाषा संचालनालयाचे पहिले प्रकाशन. त्या प्रकाशनाची ही दुसरी सुधारित आवृत्ती आता आपल्या हाती देताना मला आनंद होत आहे. पदनाम कोशातील पदनामांचे मराठी पर्याय क्लिष्ट व दुर्बोध आहेत अशी सुरवातीला बरीच टीका झाली. खुद्द शासनानेसुद्धा या कोशातील मराठी पर्यायांवर त्या काळाच्या वृत्तपत्रांतून झालेल्या टीकेची दखल घेऊन, मराठी पर्याय अधिक सुबोध करण्यासाठी मंत्रालयातील काही अधिकाऱ्यांचा एक अभ्यास गट नेमला होता. परंतु कोशाच्या फक्त पहिल्या २४ पृष्ठांची (म्हणजे सामान्य प्रशासन विभागाच्या व अन्य काही पदनामांची) तपासणी करून त्या अभ्यास गटाने जो अहवाल सादर केला (१९७८) त्यात त्याने फक्त काही पदनामांसाठी अपरिचित अशा संस्कृतोद्भव मराठी पर्यायांबरोबरच त्यांचे मूळ इंग्रजी शब्द देवनागरी लिपीत लिप्यंतरित करून ठेवण्याची शिफारस केली होती (जसे ‘Welder’ ला ‘संधाता’ याच्या जोडीने ‘वेल्डर’). ज्या काळी ही शिफारस करण्यात आली होती त्या काळात ती योग्यच होती. परंतु आज इतक्या वर्षांचा कालावधी लोटल्यानंतर ती शिफारस अंमलात आणण्याची आवश्यकता उरली नाही, कारण कालांतराने या कोशातील बहुसंख्य पदनामे मराठी भाषिक जनतेने स्वीकारली व आता तर ती प्रशासनिक मराठी भाषेचा अविभाज्य भाग बनली आहेत. या कोशातील पदनामांचा वापर केवळ सरकारी कार्यालयांतूनच होतो असे नाही तर खाजगी संस्था, वृत्तपत्रे व अन्य संबंधित व्यक्तीसुद्धा आता त्यांचा वापर मुक्तपणे करत असल्याचे आढळून येते.

या सुधारित आवृत्तीमध्ये कोशाची जुनी मांडणी बदलण्यात आली आहे. त्याबाबत कोश परिचयामध्ये सविस्तर माहिती दिलेली आहे. विविध पदनामांची पुनरावृत्ती टाळण्यासाठी आणि दरम्यानच्या काळात मंत्रालयीन विभागांच्या संख्येत व रचनेत झालेले बदल लक्षात घेऊन, पदनामे विभागवार न देता त्यांच्या वर्णक्रमानुसारच दिली आहेत.

शासकीय कामकाजात मराठीचा अधिकाधिक वापर करण्याच्या दृष्टीने हा कोश आता अधिक उपयुक्त ठरेल अशी आशा आहे.

मुंबई

दिनांक : मार्च १९९०

प. ग. पाटील

भाषा संचालक, महाराष्ट्र राज्य.